

NABOTJEK

Råstofområdet i Sverige, Norge og
Nordtyskland

Danske Regioner
26. maj 2020

Sammenfatning

Danske Regioners Videncenter for Miljø og Ressourcer har bedt Copenhagen Economics gennemføre et 'Nabotjek', dvs. en kortlægning af råstofafgifter og deres eventuelle anvendelse i vores nærmeste nabolande; Sverige, Norge og Slesvig-Holsten i Nordtyskland. Især ønsker Videncenter for Miljø og Ressourcer at vide mere om eventuelle modeller for økonomisk kompensation af naboer til råstofgrave.

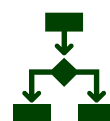
For at få en bedre forståelse af administrationen af råstofområdet i de tre nabolande, kortlægger vi desuden de overordnede principper i 'råstofloven' eller tilsvarende lovgivning, principper for udlægning af areal til råstofindvinding og ansøgningsprocessen i de respektive lande. Endelig ser vi på råstofafgifter, deres niveau, betalere og modtagere. Arbejdet er udført i marts og april måned 2020.

Nabotjekkets hovedresultater:

I Danmark pålægges afgift på alle råstoffer, mens kun indvinding af naturgrus beskattes i Sverige. Norge og Tyskland har ikke afgift på råstofindvinding.

Sammenlignet med Danmark, hvor regionerne er den helt centrale myndighed på råstofområdet, er ansvarsområderne mere opdelt på tværs af myndigheder i vores nabolande.

I ingen af de fire lande benyttes en statslig råstofafgift til kompensation af naboer til råstofgrave.

Erfaringerne fra Sverige, Norge og Slesvig-Holsten er, at råstofområdet reguleres ganske effektivt og uden større problemer.

I Norge har branchen taget initiativ til en standardaftale for kompensation af lodsejer (ejer af ressourcen) gennem den såkaldte tonnøre, hvilket kan være med til at reducere konflikter mellem lodsejer og indvindere. Denne ligger typisk på mellem DKK 3,1 – 5,8 /m³ afhængigt af materiale.

1
Introduktion

2
Regulering og rammer

3
Råstofafgift

1 Introduktion

Danmark er fra sine godt 400 graveområder¹ i dag mere eller mindre selvforsynende med råstoffer, og eksporterer sand og grus til især Sverige, mens import af sten (granit) finder sted fra primært Norge og i mindre grad Sverige.² Men råstofindvinding er ikke nødvendigvis en populær industri at være nabo til. Støv, støj og tung trafik kan indebære gener for omkringliggende beboelse. Danske Regioner ønsker derfor at se nærmere på muligheden for at kompensere naboer for eventuelle gener forbundet med at bo tæt ved en grusgrav i graveperioden. En sådan kompensationsordning kunne finansieres via provenuet fra en øget råstofafgift. Den nuværende

En kombination af dataindsamling (desk-research) og interviews

- Gennemgang af gældende lovgivning, vejledninger og diverse rapporter⁴
- Gennemførelse af semistrukturerede interviews med myndigheder, branche, enkelte naboer og repræsentanter for sammenslutninger af naboer/modstandere af råstofgrave⁵
- I alt har vi talt med 8 repræsentanter fra myndigheder, branche samt privatpersoner i Sverige, Norge og Slesvig-Holsten, se kortet til højre.

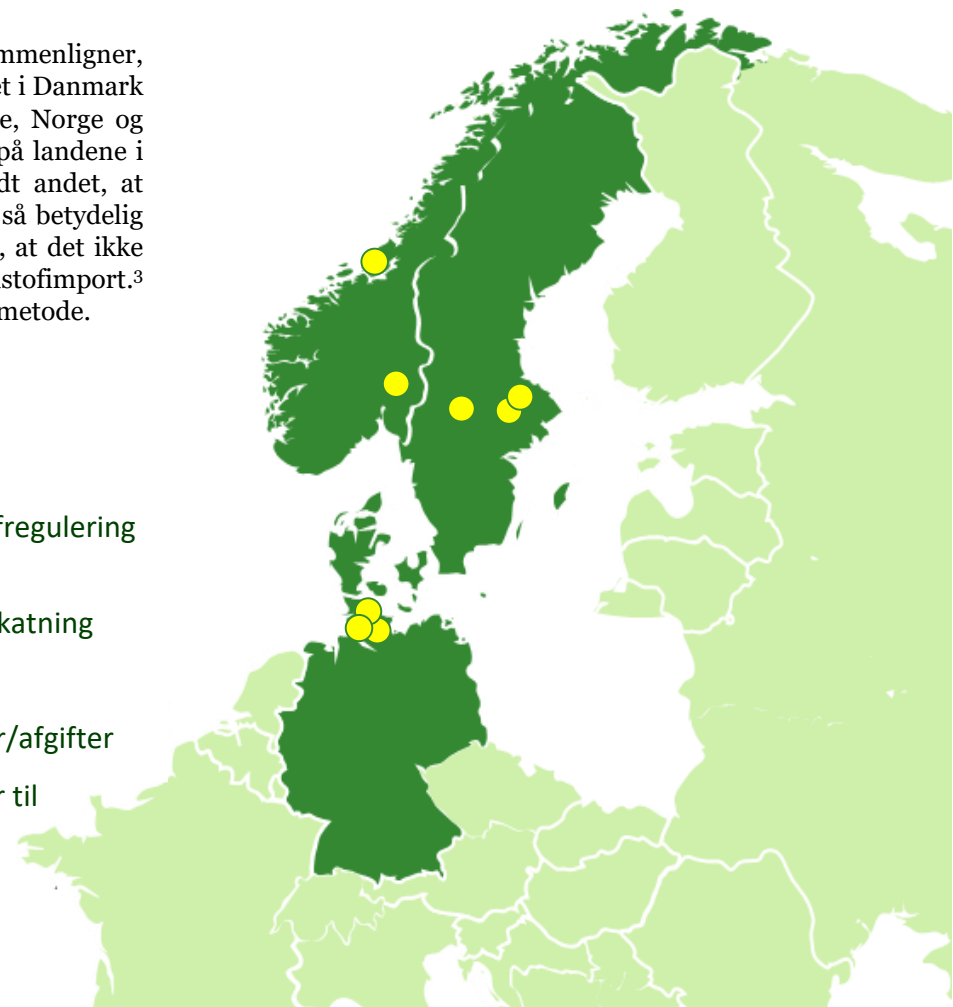
råstofafgift anvendes i dag *ikke* til øremærkede formål, som fx miljøbeskyttelse, men indgår i statens samlede afgiftsprovenu.

I denne rapport ser vi på, og sammenligner, regulering og beskatning af råstofområdet i Danmark med vores nærmeste nabolande; Sverige, Norge og Nordtyskland. Når vi ikke ser nærmere på landene i eksempelvis Baltikum skyldes det blandt andet, at transportomkostninger fortsat udgør en så betydelig del af råstoffernes samlede landede pris, at det ikke for nuværende udgør en reel kilde til råstofimport.³ Herunder skitserer vi kort den anvendte metode.

Spørgsmål

Vi har blandt andet spurgt til:

- Naturressourcer omfattet af råstofregulering svarende til den danske råstoflov⁶
- Formål med regulering og evt. beskatning
- Niveau for skatter og afgifter
- Betalere hhv. modtagere af skatter/afgifter
- Principper for udlægning af arealer til råstofindvinding
- Nabokompensation
- Erfaringer med administration af gældende regler

Kilde: Copenhagen Economics

Kilder: 1) Skøn fra Danske Regioner, april 2020. / 2) UN Comtrade Database på <https://comtrade.un.org/data/>, tilgået 30. marts 2020 / 3) Orbicon (2019): *Transportpriser mellem Danmark og de baltiske lande og Polen med skib samt internt i Danmark med lastbil og skib* / 4) Se litteraturliste bagerst i rapporten, 5) Se liste over interviewpersoner bagerst i rapporten / 6) Sverige, Norge og Tyskland har lovgivning, der regulerer mineraler og metaller af højere værdi særskilt, mens råstoffer er alt det, der falder 'udenfor'.

2 Regulering og rammer

Råstoffer omfattet af 'råstoflovgivning'

Danmark regulerer og beskatter indvinding af flest råstoffer

Danmark har en råstoflov, der omfatter basalt set alle de råstoffer, der ikke falder under Undergrundsloven (som fx olie og gas). Til sammenligning har vores tre nabolande, hvor traditionel minedrift af mineraler og metaller af højere værdi er mere udbredt, en egentlig minerallovgivning, mens råstofferne så typisk er defineret som det, der falder udenfor. Det er sædvanligvis de mere 'enkle' og billige råstoffer. I Norge og Tyskland er det produkternes kvalitet, der afgør hvordan de reguleres; som råstof eller 'mineral', mens råstoffer i Sverige blot er alt det, der ikke nævnes i minerallovgivningens §1.

Reguleringen af råstofområdet er altså ikke direkte sammenligneligt på tværs af lande. Derfor tager vi i denne rapport *udgangspunkt i den danske model* og sammenligner Sverige, Norge og Slesvig-Holsten med den.

I Danmark betales råstofafgift på al erhvervsmæssigt indvundet og importeret råstof over 200 m³ årligt², mens der kun i Sverige pålægges en særskilt afgift eller skat på grus/naturgrus, hvilket sker af hensyn til sikring af vandkvaliteten.³ Ingen andre råstoffer pålægges en egentlig reguleret afgift eller skat i Sverige. Det samme gør sig gældende i Norge og i Slesvig-Holsten.

Danmark beskatter langt flere råstoffer end vores nabolande

	Danmark Råstofloven §2	Sverige Miljöbalk (1998:808) og Miljöprövningsförfordning (2013:251), kap 4, Minerallagen §1	Norge Mineralloven, §7	Slesvig-Holsten Landesnaturschutzgesetz, Schleswig-Holstein, § 11a (Regional miljøbeskyttelseslov) ^b
Råstoffer omfattet af 'råstoflov' = råstofafgift	<ul style="list-style-type: none"> Sand Sten Grus Kridt Ler Kalk Tørv Muld 	<ul style="list-style-type: none"> Sand Knust klippemateriale^a Naturgrus Muld Kalk Kvarts 	<ul style="list-style-type: none"> Sand Knust klippemateriale^a Grus Ral Mineraler med massefylde under 5g/cm³ 	<ul style="list-style-type: none"> Sand Grus Ler Kalk

Note: a) Egen oversættelse fra oprind. 'Krossat berg', b) Grus, sand og tilsvarende materialer i 'rigelige' mængder tæt ved jordens overflade er reguleret som råstof, mens sand og sten af højere kvalitet, eksempelvis sand med højt indhold af kvarts, reguleres af mineralloven (Bundesberggesetz).

Kilder: 1) Miljöbalk (1998:808), Miljöprövningsförfordning (2013:251), kap 4 og Näringsutskottets betänkande 2013/14:NU14 / 2) Der pålægges 5,27 kr./m³ råstof jf. Affalds- og råstofafgiftsloven §§1, 2, 2a / 3) Mineralloven, §7

2 Regulering og rammer

Regulering af råstofområdet: en balance af hensyn

Mange forskellige hensyn

Forud for råstofindvind, skal en del andre aktiviteter finde sted; først og fremmest skal råstofferne lokaliseres og kortlægges, evt. indenfor geografiske arealer udlagt til formålet. Råstoffernes omfang og kvalitet skal efterforskes og det skal vurderes om en forekomst er økonomisk rentable at indvinde. Efter planlægningsfasen følger en proces for opnåelse af tilladelse til indvinding.

Råstofområdet er underlagt mange forskellige hensyn; dels et hensyn til ressourcehushold, dels miljøhensyn, men også hensyn til planlægningen af andre arealanvendelser såsom bebyggelse, natur mv. Det betyder samtidig, at mange forskellige lovgivninger (fx miljøbeskyttelse, vandmiljølov osv.) er relevante og at flere forskellige myndighedslag er involveret i råstofområdet.

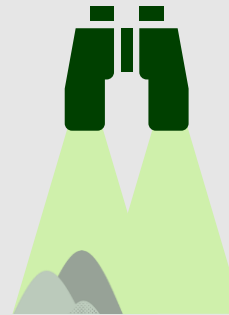
På de følgende slides beskriver vi i hovedtræk de overordnede principper for udlægning af areal, hvilke myndigheder, der er involveret i reguleringen af råstofområdet og behandling af ansøgninger om indvindingstilladelser.

Eksempler på hensyn ved udlægning af areal til råstofindvinding

Udbud

Kortlægning af tilgængelige råstoffer

- Geologiske undersøgelser
- Virksomheders efterforskning

Efterspørgsel

Råstofbehov fra bygge- og anlægsaktiviteter

- Statslige, regionale og kommunale planer
- Privat efterspørgsel

Ressourceøkonomisk anvendelse af råstoffer

Sikre en bæredygtig og effektiv udnyttelse af ikke-fornybare ressourcer

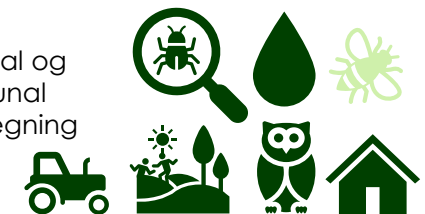
- Regional og kommunal planlægning

Andre hensyn...

Sikre drikkevandskvalitet, rekreative områder, landbrug, kultur, beboelse osv.

- Regional og kommunal planlægning

Kilde: Copenhagen Economics, egen tilvirkning. Se evt. Råstoflovens §3 for en liste over hensyn.

2 Regulering og rammer

Principper for udlægning af areal

Udlægning af areal til råstofvindning kræver først og fremmest at ressourcerne er kortlagt. Det står de statslige geologiske undersøgelser for i Sverige og Norge¹, mens det i Danmark og Tyskland (primært) er en regional opgave.

I **Danmark** udarbejder Regionerne 12-årige råstofplaner, der opdateres hvert 4 år. Udarbejdelsen af råstofplaner inkluderer dels en idéfase på 8 uger samt en offentlig høring over forslag til råstofplaner på yderligere 8 uger.¹

I **Tyskland** udpeges områder for råstofvindning på føderalt niveau samt i regionale udviklingsplaner. Her angives primære områder for råstofvindning,

hvilket dog ikke udelukker råstofvindning udenfor disse områder.² Offentligheden kan afgive skriftlige kommentarer til udviklingsplanen og mødet hvorpå en plan vedtages er offentligt. I Slesvig-Holsten er den regionale plan gældende for 15 år ad gangen.³

I **Norge** er både region og kommune involveret i udlægning af graveområder, hvor regionen har ansvar for den strategiske planlægning og kommunen udformer mere detaljeret planlægning for udvikling, arealanvendelse, beskyttede områder osv. Planen skal opdateres mindst én gang per valgperiode (hvert 4. år) og de dele af planen, der vurderes at have betydelig effekt på miljø og

samfund, kan sendes i offentlig høring.⁴

Til forskel fra de øvrige tre lande, er **Sverige** det eneste land, hvor kommunerne alene står for planlægning og udlægning af areal til eksempelvis råstofvindning. Planen skal i princippet altid være opdateret og aktuel. Der er ikke egentlig offentlig høring i forbindelse med arealplanlægning, men naboer og borgere høres i forbindelse med ansøgninger om konkrete råstofprojekter.⁵

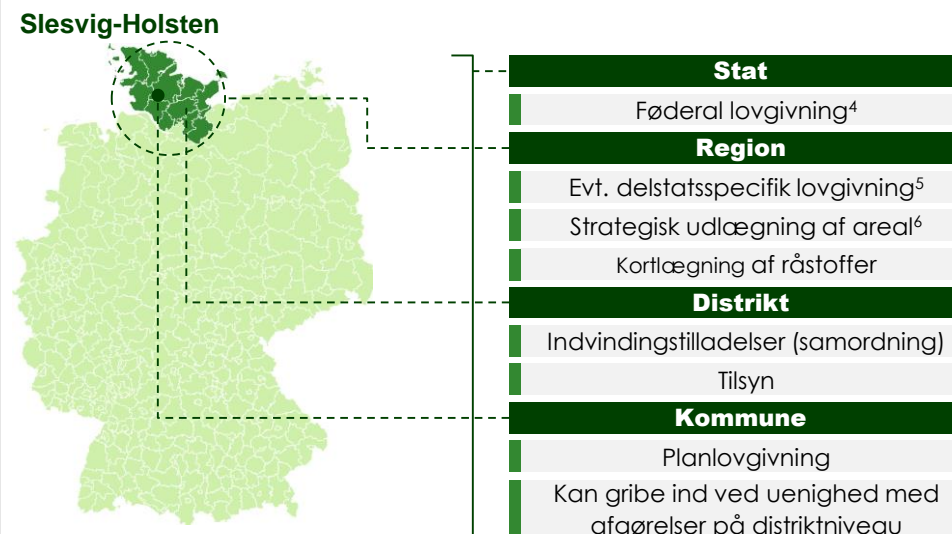
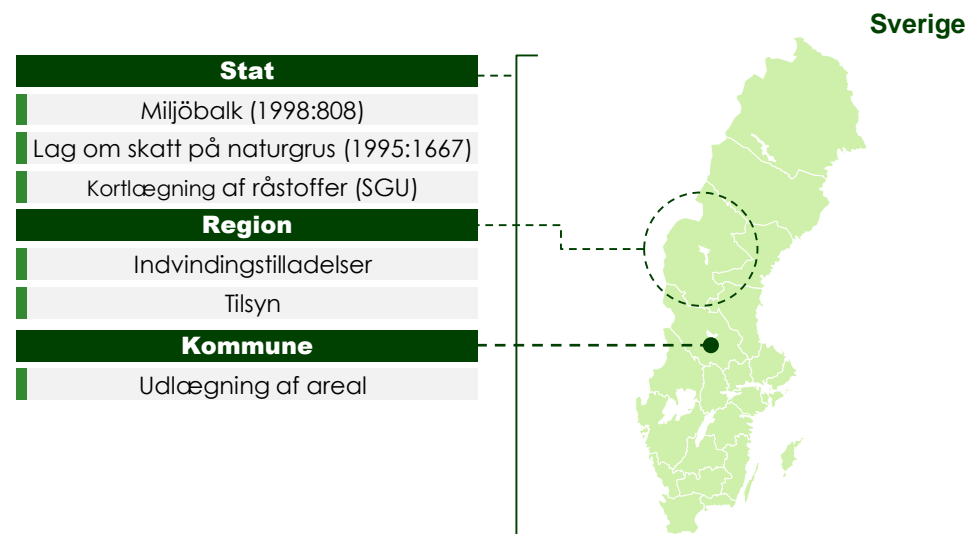
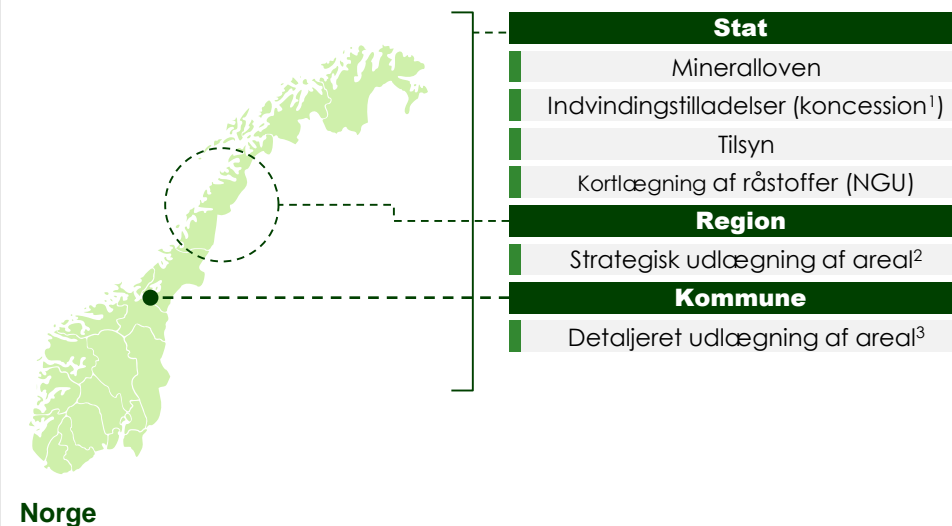
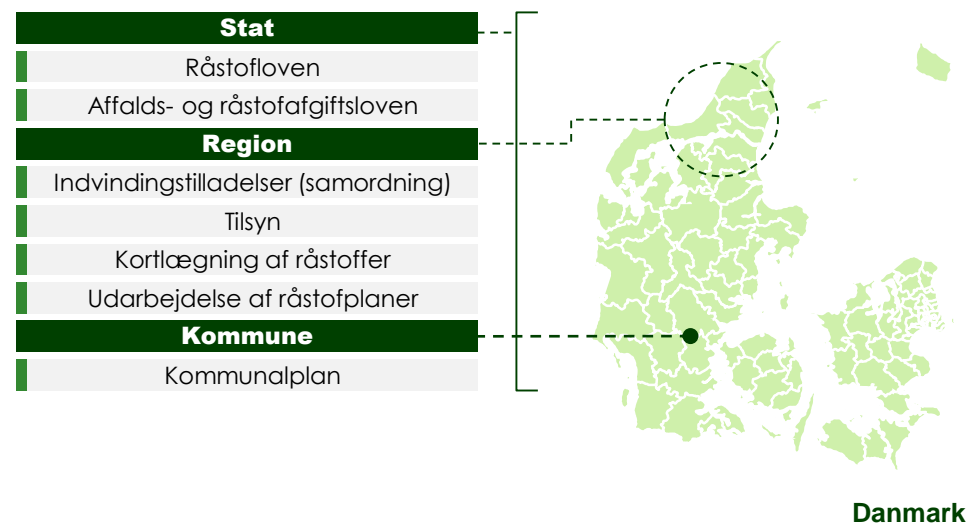
Se desuden en oversigt over myndighedernes ansvarsområder på næste slide.

1) Råstofloven §6a / 2) Fortschreibung Landesentwicklungsplan Schleswig-Holstein – Entwurf 2018, p. 166 / 3) Regional planlov (Landesplanungsgesetz) §5 / 4) Plan- og bygningsloven, kap 8, 11 og 12 / 5) Boverket, Så planeras Sverige, <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/>, tilgået 31. marts 2020.

2 Regulering og rammer

Myndighedernes ansvarsområder

Note: 1) Alle, der tager mere end 10.000 kubikmeter, skal have en koncession fra Direktoratet for mineralforvaltning uanset mineral kategorien, og alle, der optager natursten, uanset mængde, skal have en koncession / 2) Se eksempel fra Sogn og Fjordsne på <https://www.sjf.no/regional-planlegging.337856.nn.html>, hentet 2020-04-01 / 3) Se eksempler på Kommuneplaner på http://plandata.statkart.no/data/status/status_kpomrade.html, hentet 2020-04-01 / 4) For eksempel Statslig miljøbeskyttelseslov, Vandmiljølov, jordbeskyttelseslov / 5) Delstater kan også vedtage egne særlove, som kan adskille sig fra den føderale lovgivning på visse områder, herunder miljøbeskyttelse / 6) Regionale planer udlægger interesseområder for råstoffer indenfor delstaten under hensyn til tilvejebringelse af ressourcer og andre arealanvendelser.

Kilder: Se litteraturlisten

2 Regulering og rammer

Principper for ansøgningsproces

I **Danmark** er hele råstofområdet, fra kortlægning og udlægning til tilladelser og tilsyn, en regional opgave, jf. slide 8. Konkret er det regionsrådet, der behandler ansøgninger om indvindingstilladelser i Danmarks fem regioner.¹ Regionen har samordningspligt og skal således koordinere med en række myndigheder og lovgivninger.² Der gælder almindelig høring for parter med væsentlig interesse i udfaldet af afgørelsen på en ansøgning, jf. Forvaltningslovens §19. Tilladelser kan som udgangspunkt meddeles for op til 10 år ad gangen.

Tilsvarende er det i **Sverige** en regional opgave (Länsstyrelsen) at håndtere ansøgninger om indvindingstilladelser og føre tilsyn. I forbindelse med en ansøgning arrangeres et borgermøde for berørte borgere og umiddelbare naboer til den planlagte råstofgrav. Der er desuden klageadgang over alle offentliggjorte beslutninger truffet af Länsstyrelsen.³ Det vil dog typisk kun være i de tilfælde, hvor ansøgningen ikke holder sig indenfor de gældende grænser for eksempelvis støj og støvgener, være muligt at påvirke udfaldet af en afgørelse.⁴ Ansøgere om tilladelse til råstofindvinding betaler en ansøgnings- og tilsynsafgift til Länsstyrelsen på mellem SEK 1.200 - 26.250 fra og med det første produktionsår, afhængig af råstofgravens størrelse.⁵ Tilladelser meddeles typisk for 20 år ad gangen, men der ses også eksempler på tilladelser ned til 10 år.

I **Tyskland** håndteres ansøgninger om indvindingstilladelser i det relevante distrikt, dvs. et myndighedsniveau mellem region og kommune, typisk af 'untere Naturschutzbehörde', som er en miljømyndighed. Myndigheden har samordnings-

pligt og koordinerer derfor med alle relevante myndigheder på føderalt niveau og ned til den relevante kommune, hvor råstofgraven ønskes etableret. I forbindelse med ansøgningen betales der et gebyr på mellem EUR 100 - 5.1110 for administration. Der gives typisk tilladelse til indvinding i 15 år.⁶ Borgere har ret til at give skriftlige kommentarer i forbindelse med behandling af indvindingstilladelser, som distriktet er forpligtet til at besvare skriftligt og tage med i den samlede vurdering af en ansøgning.⁷

Endelig bliver ansøgninger om indvindingstilladelser i **Norge** behandlet af den statslige myndighed Direktoratet for Mineralforvaltning. Der skal søges om indvindingstilladelser for udtagne mængder over 10.000 m³. Der er offentlig høring af naboer i forbindelse med alle ansøgninger.⁸ Der betales et gebyr på NOK 10.000 for ansøgninger om indvindingstilladelser.⁹ Indvindingstilladelser gælder typisk i 10 år.¹⁰

	Danmark	Sverige	Norge	Slesvig-Holsten
Regulator	Regionsråd	Länsstyrelse	Direktoratet for Mineralforvaltning	'Lavere Naturbeskyttelses-myndighed' (Untere Naturschutzbehörde)
Varighed af indvindings-tilladelse	Typisk 10 år	10-20 år	Min. 10 år	15 år
Gebyrbetaling	Nej	SEK 1.200-26.250 pr. år	NOK 10.000	EUR 100 – 5.1110, men op til 10.230 i komplicerede sager
Høring af naboer mv.	Ja	Ja	Ja	Ja

Kilde: Copenhagen Economics baseret på relevant lovgivning og interviews med relevante myndigheder

Kilder: 1) Råstofloven §7. Indvinding på strandbredder og andre kyststrækninger, hvor der ikke findes sammenhængende landvegetation, kan dog kun meddeles med tilslutning fra Kystinspektoret. / 2) Råstofloven §8 / 3) Länsstyrelsen Västerbotten (2020) 'Information om täktverksamhet' / 4) Interview med svensk råstofindvinder / 5) Förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken / 6) Interview med Sven Fischer, Ejer af råstofindvindingsvirksomheden "Kieswerke Fischer" og talsmand for sand- og grusindustrien i Slesvig-Holsten, 25. marts 2020 / 7) Interview med Rüdiger Mahnicke, Formand for interesseorganisationen "Pro Mensch, Natur und Tierwelt" i Malente, Slesvig-Holsten, 26. marts 2020. / 8) Interviews med Direktoratet for Mineralforvaltning i Norge, 26. marts 2020 / 9) Direktoratet for Mineralforvaltning, Gebyr for behandling av søknader, <https://www.dirmin.no/soknader-og-rapportering/soknader/gebyr-behandling-av-soknader>, tilgået 31. marts 2020. / 10) Mineralloven

2 Regulering og rammer

Erfaringer med gældende regulering

Generel tilfredshed med administration af råstofområdet i Sverige, Norge og Slesvig-Holsten

Fra de interviews vi har gennemført med myndigheder, branche og naboer/organisationer i marts 2020, er det indtrykket, at den gældende regulering af råstofområdet i de tre nabolande/regioner i store træk fungerer efter hensigten. Der opleves eksempelvis ikke store, tilbagevendende problemer med naboklager. På samme måde har nabokompensation kun været diskuteret i meget begrænset omfang.

Når utilfredshed fra eksempelvis naboer til råstofgrave ikke opleves som et tilbagevendende problem i Sverige, Norge og Slesvig-Holsten kan en lavere **befolkningstæthed** og anderledes **bosætningsmønstre** end i Danmark være en del af forklaringen. I Danmark bor vi generelt tættere og mere jævnt fordelt over hele landet end man gør i eksempelvis Sverige og Norge, og dermed kommer relativt flere af os til at bo i nærheden af råstofindvinding.¹

Et par generelle kritikpunkter går igen på tværs af lande:

Administrationsomkostninger per projekt vurderes at være relativt høje i og med, at indvindingstilladelser er relativt korte (eksempelvis 10-20 år).

Ansøgningsprocesser er typisk meget lange og kan trække ud når forskellige berørte parter kan klage eller afgive høring på forskellige tidspunkter i processen.

Kilder: Interviews med myndigheder, branche og virksomheder i Sverige, Norge og Tyskland. 1) Data fra Verdensbanken, *Population density* på <https://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST?locations=DK-DE-SE-NO> (tilgået 14. april 2020) og Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig Holstein (tilgået 16. april 2020). Befolkningstætheden er i Danmark: 138 indbyggere/km², Sverige: 25 indbyggere/km², Norge: 14,6 indbyggere/km² og Slesvig-Holsten: 182 indbyggere/km², hvilket dækker over store byer som Kiel og Lubeck. Medianen for Slesvig-Holsten er 60 indbyggere/km².

3 Råstofafgift

Afgiftsniveauer

Danmark opkræver som det eneste land blandt de fire, råstofafgift på al indvundet og importeret materiale. Sverige beskatter indvinding af naturgrus, men ikke andre materialer. Modtagerne af skattebetalingerne er staten.

Formålet med den danske råstofafgift synes at have ændret sig over tid. Hjemlen til opkrævning af afgift indførtes med den oprindelige råstoflov fra 1977, til dækning af 'særlige med lovens administration forbundne udgifter.¹ I 1989 blev afgiften sat op til 5 kr./m³ for at tilskynde til en begrænsning af råstofforbruget og, sammen med affaldsaffaldet, fremme genanvendelsen af bygge- og anlægsaffald.² Afgiften skal desuden medvirke til finansiering af, ikke nærmere bestemte, statslige aktiviteter på miljø- og råstofområdet. Som nævnt indledningsvist, anvendes afgiftsprovenuet dog ikke i øjeblikket til øremærkede formål.

Formålet med den svenske naturgrusskat er at fremme brug af andre materialer end naturgrus, der ofte vurderes vigtigt for vandkvaliteten. I Sverige har der tidligere været løse drøftelser om anvendelse af skatten til finansiering af eksempelvis 'grøn' forskning og udvikling, men dette er ikke tilfældet i øjeblikket.³ Naturgrusbeskatningen ændres i sin form meget sjældent, men niveauet (basisår 2017) justeres hvert år med et prisindeks plus et tillæg på 2 procentpoint.⁴

Råstofafgifter

	Danmark Råstofloven §2 og Affalds- og råstofafgiftsloven	Sverige Lag (1995:1667) om skatt på naturgrus	Norge	Slesvig-Holsten
Afgift/skat	Råstofafgift på al indvundet eller importeret ^a råstof over 200m ³	Naturgrusskat på indvundet naturgrus	-	-
Niveau	DKK 5,27 / m ³	DKK 6,59 / m ^{3b}	-	-
Formål	Husholde med råstofforbruget og fremme genanvendelse	Fremme brug af andre materialer og beskytte vandkvalitet	-	-
Modtager	Stat	Stat	-	-
Betaler	Indvindere	Indvindere	-	-

Note: a) tilsvarende løftes råstofafgiften af eksporteret materiale. b) 16 SEK/ton, svarende til 0,6 m³ og en valutakurs på 0,68 SEK/DKK (16. april 2020).

Kilde: Copenhagen Economics baseret på Råstofloven, Affalds- og råstofafgiftsloven og Lag om skatt på naturgrus

Kilder: 1) Forslag til Lov om råstoffer, Miljømin. 4. kt. J. nr. D 4400-1 / 2) 1989/1 LSF 100 Forslag til Lov om afgift af affald og råstoffer / 3) Interview med Sveriges Geologiske Undersøgelser, 24. marts 2020/ 4) Lag om ændring i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, §3.

3 Råstofafgift

Nabokompensation?

Ingen formel kompensation

Ingen af de lande/regioner vi har kigget på i denne kortlægning har et officielt og reguleret system for nabokompensation, altså en monetær kompensation af borgere, der oplever gener ved at bo i nærheden af en råstofgrav. Det udelukker dog ikke, at enkelte individuelle aftaler kan eksistere mellem råstofindvindere og lokalsamfund.

Har en råstofindvinder ikke ejendomsret over et indvindingsareal vil indvinderen typisk kompensere lodsejer økonomisk for adgangen til jorden, enten via køb eller leje af det relevante område eller en individuelt fastsat leje. I **Sverige** ligger denne mellem DKK 1,2 - 6,1/m³.¹ I **Norge** har Brancheorganisationen 'Norsk Bergindustri' udarbejdet en standardaftale for den tilsvarende betaling til lodsejer, kaldet 'tonnøre', altså en betaling til lodsejer for indvinding af råstoffer.² Standarden er inspireret af den obligatoriske tonnøre (råstofafgift), der betales til staten ved indvinding af 'statens mineraler', som omfattet af den norske minerallov (Lov om erverv og utvinning av mineralressurser).³ En standardaftale kan være medvirkende til at reducere transaktionsomkostninger mellem indvinder og lodsejere (eksempelvis tid forbrugt på individuelle forhandlinger) og dermed reducere konfliktniveauet.

	Danmark	Sverige	Norge	Slesvig-Holsten
Afgifter relateret til naboer	Ingen kompensation til naboer ^{a)}	Ingen kompensation til naboer ^{a)}	Ingen kompensation til naboer ^{a)} Standardaftale for betaling af tonnøre	Ingen kompensation til naboer ^{a)}
Niveau	[?]	[DKK 1,2 - 6,1 pr.m ³]	DKK 3,1 – 5,8 pr.m ³	[?]

Note: a) Der findes ikke kompensation af naboer for eksempelvis støv- og støjgener, men der betales leje af et areal til lodsejer, hvis råstofindvinderen ikke selv har ejendomsretten over et indvindingsareal

Kilde: Copenhagen Economics baseret på interview med Sveriges Geologiske Undersøgelser og svenske og norske råstofindvindere samt Lov om erverv og utvinning av mineralressurser §7.

Kilder: 1) Interview med svensk råstofindvinder og Sveriges Geologiske Undersøgelser / 2) Norsk Bergindustri, Norsk Bergindustris grunneieravtale, tilgået 1. april 2020 og Norsk Bergindustri (2010) Standardavtale mellom grunneier og bergindustri / 3) Mineralloven, §7

Litteratur

Lovgivning

Danmark

LBK nr 124 af 26/01/2017 (*Råstofloven*)

LBK nr 412 af 21/04/2017, (*Affalds- og råstofafgiftsloven*)

Miljøstyrelsen (2017), *Foreløbig udgave af to kapitler i revideret vejledning om administration af råstoflovens regler om indvinding på land*

Sverige

Miljöbalk (1998:808)

Lag om skatt på naturgrus (1995:1667)

Plan- och bygglag (2010:900)

Förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

Norge

Lov om erverv og utvinning av mineralressurser (*Mineralloven*)

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (*Plan- og bygningsloven*)

Forskrift om konsekvensutredninger

Lov om vern mot forurensninger og om avfall (*Forurensningsloven*)

Lov om forvaltning av naturens mangfold (*Naturmangfoldloven*)

Tyskland

Nature Conservation Act on federal and state level (Bundes- und Landesnaturschutzgesetz)

Federal Water Act (Wasserhaushaltsgesetz)

Federal Building Code (Baugesetzbuch)

Spatial Planning Law (Raumordnungsgesetz)

Regional Development Plan (Landesentwicklungsplan)

Federal Control of Pollution Act (Bundesimmissionsschutzgesetz)

Federal Mining Act (Bundesberggesetz)

Anden litteratur

Boverket, Så planeras Sverige, <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/>, hentet 2020-03-31

Danske Regioner 'Naboer til grusgrave skal kunne få erstatning' (5. Oktober 2019)

Norsk Bergindustri, Norsk Bergindustri's grunneieravtale, tilgået 1. april 2020

Norsk Bergindustri (2010) Standardavtale mellom grunneier og bergindustri

Näringsutskottets betänkande 2013/14:NU14

Orbicon (2019), *Transportpriser mellem Danmark og de baltiske lande og Polen med skib samt internt i Danmark med lastbil og skib*

UN Comtrade Database på <https://comtrade.un.org/data/>, hentet 2020-03-30

Kilder specifikt til side 6:

Danmark

LBK nr 124 af 26/01/2017 (*Råstofloven*)

LBK nr 412 af 21/04/2017, (*Affalds- og råstofafgiftsloven*)

Miljøstyrelsen (2017), *Foreløbig udgave af to kapitler i revideret vejledning om administration af råstoflovens regler om indvinding på land*

Sverige

Miljöbalk (1998:808)

Lag om skatt på naturgrus (1995:1667)

SGU, Hållbar materialförsörjning, <https://www.sgu.se/samhallsplanering/bergmaterial-for-byggande/hallbar-materialforsorjning/>, hentet 2020-03-30

Länsstyrelsen Västerbotten (2020-03-11) Information om täktverksamhet

Norge

Lov om erverv og utvinning av mineralressurser (*Mineralloven*)

Direktoratet for mineralforvaltning, Ressursforvaltning - DMFs ansvar og rolle, <https://www.dirmin.no/ressursforvaltning-dmfs-ansvar-og-rolle>, hentet 2020-03-30

Direktoratet for mineralforvaltning, Tilsyn, <https://www.dirmin.no/tilsyn/tilsyn>, hentet 2020-03-30

Litteratur

Direktoratet for mineralforvaltning, Grunneiers mineraler - undersøkelses- og utvinningsrett <https://www.dirmin.no/tema/grunneiers-mineraler/grunneiers-mineraler-undersokelses-og-utvinningsrett> , hentet 2020-03-30

Tyskland

Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe (2017), Heimische und mineralische Rohstoffe – unverzichtbar für Deutschland

Innenministerium des Landes Schleswig-Holstein (2010), Landesentwicklungsplan Schleswig-Holstein 2010

Innenministerium des Landes Schleswig-Holstein (2018), Entwurf 2018 – Fortschreibung, Landesentwicklungsplan Schleswig-Holstein

Landesamt für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume (2019), Gebiete für die Sicherung und den Abbau mineralischer Rohstoffe

Landesamt für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume, Abteilung Geologie und Boden, <https://www.schleswig-holstein.de/DE/Fachinhalte/B/boden/boden.html>, hentet 2020-03-30

Landesverordnung über Verwaltungsgebühren (Verwaltungsgebührenverordnung – VerwGebVO)

Ministerium für Umwelt, Naturschutz und Landwirtschaft des Landes Schleswig-Holstein (2003), Anforderungen an den Kiesabbau und die Verfüllung von Abgrabungen

Keimeyer, F., Schulze, F. & Hermann, A. (2013), Implementationsanalyse 1: Primärbaustoffsteuer

Interviewliste

Sverige

Mattias Göransson, Sveriges Geologiske Undersøgelser, SGU, 24. marts 2020

Repræsentant (anonym) fra stor råstofindvindingsvirksomhed i Sverige, 26. marts 2020

Per Anders Gustafsson, nabo til råstofgrav udenfor Uppsala, 25. marts 2020

Norge

Tuva Rooth, Direktoratet for Mineralforvaltning, 26. marts 2020

Terje Sandvik, Swerock Pukk og grus, 25. marts 2020

Tyskland

Erhard Bornhöft, Geologisk afdeling - delstatsmyndigheden for landbrug, miljø og landområder i Slesvig-Holsten (*Landesamt für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume Schleswig-Holstein; Abteilung Geologie und Boden - Geologischer Dienst*), 27. marts 2020

Sven Fischer, Ejer af råstofindvindingsvirksomheden "Kieswerke Fischer" og talsmand for sand- og grusindustrien i Slesvig-Holsten, 25. marts 2020

Thomas Prenzer, Directør i Brancheorganisation for byggematerialer, Vero Baustoffverband, 25. marts 2020

Rüdiger Mahnicke, Formand for interesseorganisationen "Pro Mensch, Natur und Tierwelt" i Malente, Slesvig-Holsten, 26. marts 2020.

Spørgeramme for interviews

Myndigheder

1. Hvilke råstoffer er underlagt beskatning og hvornår?
2. Er eksport fritaget fra beskatning?
3. Pålægges der råstofafgift på importerede råstoffer?
4. Hvem er slutmodtager af provenu fra evt. afgift på råstoffer?
5. Hvad er formålet med de eksisterende afgifter og gebyrer og deres niveau?
6. Er der ofte ændringer i gebyrer og afgiftsniveauer?
  - a) Hvis ja: Hvad er typisk årsagen til ændringer?
7. Er der planlagte eller igangværende diskussioner vedrørende ændring eller implementering af (nye) gebyrer eller afgifter?
8. Fungerer den nuværende regulering i forhold til skatter og afgifter som tiltænkt?
9. Modtager naboer til råstofgrave nogen form for økonomisk kompensation?
10. Kender du til eksempler på, at virksomheder frivilligt har kompenseret naboer økonomisk?
11. Øvrige bemærkninger?

Indvindingsvirksomheder

1. Betaler du afgifter eller gebyrer som er direkte relaterede til det råstof du indvinder?
2. Hvis du betaler afgift: Er afgiften afhængig af hvorvidt råstoffet eksporteres?
3. Er der ofte ændringer i afgifter eller gebyrer?
  - a) Hvis ja: Hvad er typisk årsagen til ændringer?
  - b) Hvis ja: Hvordan påvirker det din forretning?
4. Betaler du økonomisk kompensation til de nærmeste naboer?
  - a) Hvis ja: Er det almindelig skik/en standard eller reguleret ved lov?
  - b) Hvis ja: Hvad er et almindeligt niveau for kompensationen?
5. Hvis nabokompensation ikke er reguleret, kender du til eksempler på virksomheder, som frivilligt har kompenseret naboer (enten økonomisk eller på anden måde)?
6. Tror du, at nabokompensation kunne være effektiv i forhold til at undgå konflikter?
7. Ville en forøgelse af afgiften på [SEK 15/30/45] per ton påvirke prisen på råstoffer?
8. Øvrige bemærkninger?

Naboer

1. Beskriv venligst, hvordan du er blevet påvirket af råstofindvinding?
2. Hvor tæt bor du på et sted, hvor der indvindes råstoffer?
3. Var indvindingsstedet/råstofgraven allerede etableret, da du flyttede hertil?
  - a) Hvis ikke, var du bekendt med planer om at etablere et indvindingssted/råstofgrav i området?
4. Hvordan oplever du kommunikationen fra myndigheder og virksomheder?
5. Ville en økonomisk kompensation gøre en forskel for dig?
6. Hvad ville du betragte som en rimelig økonomisk kompensation?
7. Øvrige bemærkninger?

Alle interviews er gennemført i marts 2020 som semistrukturerede telefon- eller videointerviews, det vil sige som en *samtale* rundt om ovenstående temaer.

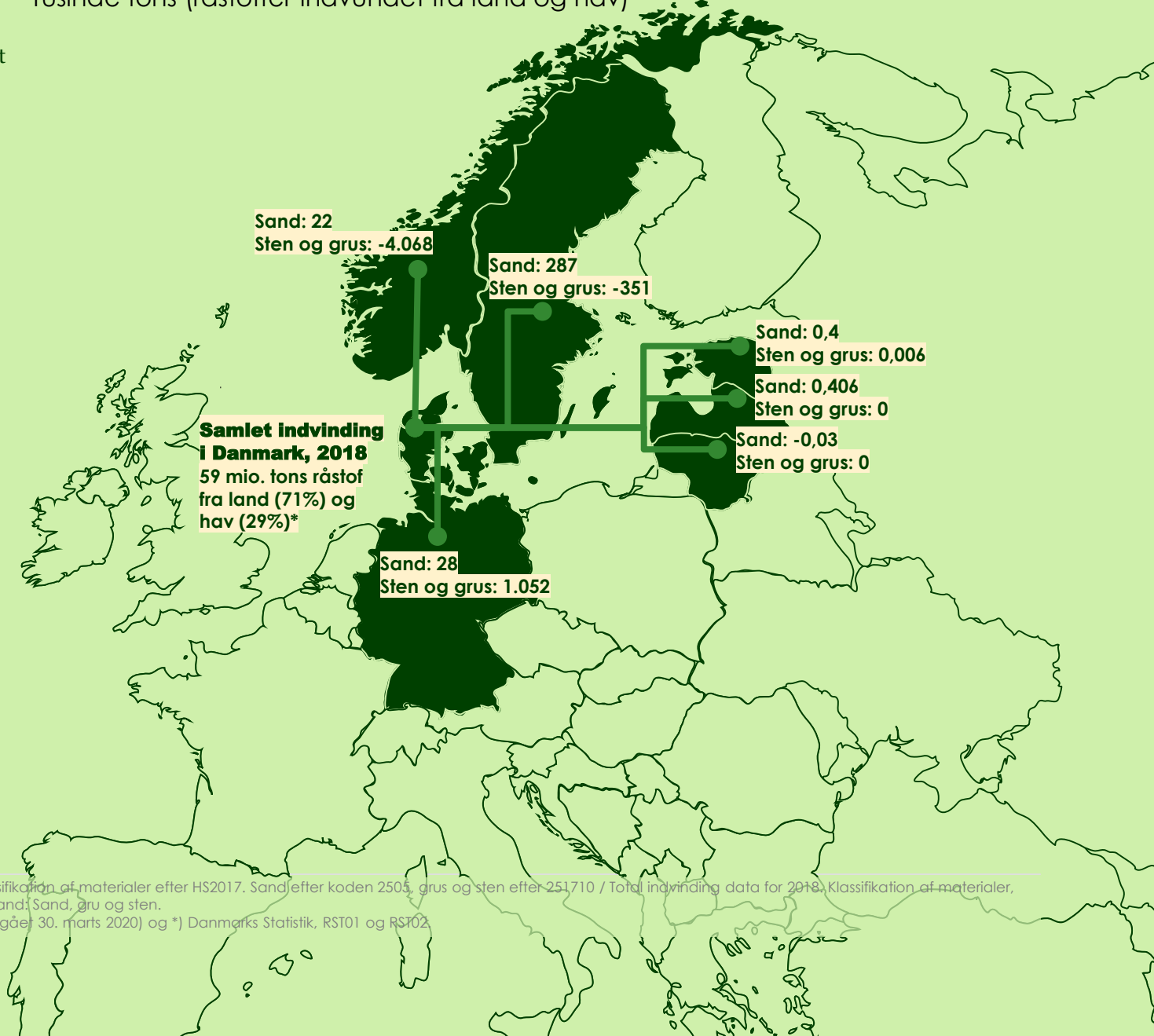

Appendiks: Danmark eksporterer sand og importerer 'sten og grus'

- Danmark er nettoeksportør af sand, men importør af sten (formentlig granit), primært fra Norge.
- Handel med Baltikum er meget begrænset, hvilket med al sandsynlighed skyldes transportomkostninger og at Danmark er selvforsynende med de materialer og kvaliteter, der ville kunne indkøbes i Baltikum.

Dansk netto-eksport af råstoffer til udvalgte europæiske lande, 2019

Tusinde tons (råstoffer indvundet fra land og hav)

Note: Inkl. råstoffer fra havbunden. Netto-eksport data for 2019. Klassifikation af materialer efter HS2017. Sand efter koden 2505, grus og sten efter 251710 / Total indvinding data for 2018, Klassifikation af materialer, hav: Sand, ral og sten, grus og fyldsand. Klassifikation af materialer, land: Sand, grus og sten.
Kilde: UN Comtrade Database på <https://comtrade.un.org/data/> (tilgås 30. marts 2020) og *) Danmarks Statistik, RST01 og RST02

